

BAZGROTA W TWÓRCZOŚCI PLASTYCZNEJ DZIECKA

*Ślad jednego człowieka jest śladem wszystkich ludzi.
Każdy potrzebuje tylko opisanych, niesprawdzonych
wcześniej warunków, by pozwolić zaistnieć temu,
co naturalne, a mimo to nieznanne i niosące radość.*

Arno Stern, *Odkrywanie śladu*

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3858

Dzieciom

Urszula Szućik

B a z g r o t a
w twórczości plastycznej dziecka

Redaktor serii: Publikacje Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji
Urszula Szuścik

Recenzja
Krzysztof J. Szmidt

Projekt okładki
Krzysztof Skrzypek
z wykorzystaniem bazgroty malarskiej dwuletniej Oli

Redakcja
Michał Noszczyk

Korekta
Wiesława Piskor

Redakcja techniczna i łamanie
Anna U. Piłśniak

Copyright © 2019 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN (wersja drukowana) 978-83-226-3647-3
ISBN (wersja elektroniczna) 978-83-226-3648-0

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawnictwo.us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 15,5 + 2 wkł. Ark wyd. 16,5
Papier offset. III kl., 90 g. Cena 64,90 zł (w tym VAT)
Druk i oprawa: Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7-9, 71-063 Szczecin

Spis treści

Wstęp 7

Rozdział 1

Fenomen bazgroty 13

- 1.1. Cechy formalne pracy plastycznej 28
 - 1.1.1. Linia i plama barwna 28
 - 1.1.2. Forma koła 31
 - 1.1.3. Bryła 35
- 1.2. Znaczenie bazgroty w rozwoju psychicznym dziecka 36
- 1.3. Percepcja wzrokowa i działania plastyczne dziecka w okresie bazgroty 44
- 1.4. Semantyczność bazgroty 71
- 1.5. Pedagogiczny aspekt rozwoju twórczości plastycznej dziecka 82
- 1.6. Bazgrota w kontekście wybranych teorii rozwoju psychicznego i plastycznego dziecka 91
- 1.7. Twórczość plastyczna wybranych twórców w kontekście bazgroty 100

Rozdział 2

Badania własne 121

- 2.1. Cel i przedmiot badań 123
- 2.2. Problemy badawcze i hipotezy 125
- 2.3. Metoda badań 126
- 2.4. Zmienne w eksperymencie 131
- 2.5. Wskaźniki 133
- 2.6. Charakterystyka badanej grupy 146
- 2.7. Program eksperymentu 147
- 2.8. Procedura badawcza 150

Rozdział 3

Analiza wyników badań 155

- 3.1. Analiza ilościowa wyników badań 155
- 3.2. Analiza jakościowa wyników badań 159
- 3.3. Analiza wyników jakościowych w oparciu o matryce 190
- 3.4. Dyskusja 205
- 3.5. Wnioski dla praktyki pedagogicznej 211

Zakończenie 213

Bibliografia 217

Indeks nazwisk 233

Indeks rzeczowy 241

Summary 245

Zusammenfassung 247

Płyta CD

Aneksy – dokumentacja badań

Aneks 1

Wyniki analizy ilościowej

1. Wyniki surowe uzyskane w grupach eksperymentalnych i kontrolnych
2. Średnia liczba jakości wizualnych w pracach plastycznych dzieci w ćwiczeniach (ćw. 5)
3. Rozkład hipotetycznych wyników i rozkłady skumulowanych proporcji wyników w badanych próbach*
4. Tabele obliczeniowe dla testu Kołmogorowa-Smirnowa
5. Wartość krytyczna KD uzyskana w rezultacie analizy wyników badań testem Kołmogorowa-Smirnowa

Aneks 2

Wskaźniki do analizy prac dzieci

Wyniki analizy jakościowej

1. Rysunki swobodne – wyniki analizy jakościowej
2. Prace eksperymentalne – wyniki analizy jakościowej
3. Matryce – Bazgrota – „matryca pojęciowa”

Aneks 3

Przykłady prac plastycznych dzieci z badań

* W tabelach 9–11 zamiast próba 3 [X(2)] i 4 [Y(2)] podano błędnie próba 1 [X(2)] i próba 2 [Y(2)].

Wstęp

Bazgrota, mimo istniejących studiów i badań na jej temat, ciągle pozostaje tajemniczym fenomenem w twórczym rozwoju dziecka. Analiza pozornie pozbawionej fabuły dziecięcej aktywności rysowniczej sugeruje, że – pokonawszy pierwszą barierę oddzielającą je od świata – dziecko zaczyna dążyć do utrwalania śladów swojej z nim relacji. Można przypuszczać, że – zanim zrozumie znaczenie własnej aktywności – zdobywa doświadczenie pozwalające na uruchomienie procesu samodzielnego sterowania swoją aktywnością. Pozornie błaha, wykonywana niemal mechanicznie czynność prowadzić może do pierwotnej koordynacji ruchów ręki i pracy oka. Percepcja zaczyna splatać się z działaniem i można przypuszczać, że od tej właśnie symbiotycznej relacji będzie zależała dalsza edukacja plastyczna dziecka.

Fenomen dziecięcej twórczości rysunkowej objawia się paradoksalnie w prostocie obrazu, który jest jednocześnie wyrazem złożoności struktury psychofizycznej dziecka. Odkryciem dla dziecka jest pierwszy ślad na płaszczyźnie kartki, ściany, ciała czy innego przedmiotu. Odkrycie to ma charakter intuicyjny. Dziecko wiedzione impulsem wewnętrznym bierze do ręki narzędzie i, wykonując ruch, odkrywa związek między własnym działaniem a linią. Jest to dla niego odkrycie poznawcze, w którym następuje zaczątek integracji materii świata fizycznego i psychicznego dziecka.

Powstaje pytanie, w jakim zakresie stymulacja wzrokowa dziecka determinuje jego pierwotny rysunek: bazgrołę? Na ile bazgrota zmienia się w zakresie zróżnicowania jakości linearnych, plam barwnych i kształtów – brył? Jakich w związku z tym nabywa nowych cech formalnych? Na te pytania starałam się dać odpowiedź w niniejszej pracy.

Zastanawiając się, w jaki sposób można uzyskać wgląd w strukturę bazgroty dziecięcej, jak wyjaśnić jej powstanie, wzięłam pod uwagę rolę percepcji wzrokowej. W swoich wcześniejszych badaniach nad twórczością plastyczną dziecka udało mi się bowiem scharakteryzować oddziaływanie tej percepcji na rozwój twórczości plastycznej dzieci w wieku wczesnoszkolnym¹. Już wtedy pojawiło się pytanie: a co było wcześniej, zanim powstał rysunek? Oczywiście, bazgrota. Jaka jest w takim razie jej geneza i struktura? Założyłam, że u źródeł jej kształtowania się leży oddziaływanie percepcji wzrokowej. Kto jest pionierem badań w tym zakresie? Lektura prac naukowych na ten temat upewniła mnie, że wyjątkowe znaczenie mają badania Victora Lowenfelda, bowiem doprowadziły one do ważnego stwierdzenia, że bazgrota jest wskaźnikiem przemiany rozwoju plastycznego dziecka². Cesare Golfari zwrócił zaś uwagę na rolę bazgroty w rozwoju ekspresji plastycznej dziecka³.

Bazgrota ma znaczenie dla ogólnego rozwoju dziecka, nie tylko dla rozwoju ekspresji plastycznej. Maria Tyszkowa, wybitna psycholog rozwoju, przyjęła ogólną tezę dotyczącą rozwoju dziecka, głoszącą, że jest on funkcją przemiany determinowanej zarówno dziecięcą aktywnością w środowisku, jak i indywidualnymi doświadczeniami. Za Marią Tyszkową uważam, że wynik rysunkowych dokonań dziecka jest dowodem jego rozwoju jako ciągu zmian w organizowaniu się struktur tego doświadczenia (strukturacji) oraz ich przekształcania (restrukturacji), zarówno dzięki włączaniu doświadczeń nowych, jak i dostosowywaniu aktywności do potrzeb równoważenia (regulowania) wymiany ze światem otaczającym⁴. Biorąc pod uwagę bazgrootę dziecięcą jako przejaw rozwoju, tak rozumiane doświadczenie prowadzić musi do jej przemia-

1 U. SZUŚCIK, *Kształtowanie percepcji wzrokowej jako stymulator działań plastycznych dziecka*. Cieszyn 1999.

2 V. LOWENFELD, W.L. BRITAIN, *Twórczość a rozwój umysłowy dziecka*. Przeł. K. POLAKOWSKI. Warszawa 1977, s. 61–63, 68.

3 C. GOLFARI, *Creare a due anni. Le attività espressive grafico-pittoriche dei bambini dai due ai sei anni; le iniziative dei genitori e gli Orientamenti per le attività educative della scuola materna*. Brescia 1975, s. 63.

4 M. TYSZKOWA, *Rozwój psychiczny jednostki jako proces strukturacji i restrukturacji doświadczenia*. W: M. TYSZKOWA (red.), *Rozwój psychiczny człowieka w ciągu życia. Zagadnienia teoretyczne i metodologiczne*. Warszawa 1988, s. 48.

ny. Jest to podejście konstruktywistyczne, które zakłada, że „rozwój psychiczny jednostki jest procesem konstruowania się (samoorganizowania) jej struktur psychicznych w wyniku gromadzenia i odkładania się oraz strukturywania doświadczeń wynoszonych z własnej aktywności”⁵.

Można więc bazgrołę dziecięcą traktować jako rodzaj specyficznego doświadczenia dziecka, które przebudowuje jego doświadczenie plastyczne poprzez stymulację percepcji wzrokowej. Najbardziej właściwe dla tej fazy rozwoju ekspresji plastycznej dziecka jest spojrzenie na tę aktywność poprzez dynamikę kształtowania się doświadczenia dziecka w toku przeprowadzonego przeze mnie eksperymentu.

Okres bazgroty w rozwoju plastycznym dziecka jest z niejasnych powodów pomijany, jakby lekceważony. Nauczyciele, rodzice i opiekunowie nie zwracają uwagi na ten etap, sugerując dzieciom, aby tworzyły obrazy przedmiotów, zachęcając do czynności, które nie są adekwatne do ich możliwości w tym okresie życia. W niniejszej pracy pragnę przeciwstawić się temu pogładowi, zwracając uwagę na rolę bazgroty w kształtowaniu się obrazu rysunkowego przedmiotu poprzez formowanie percepcji wzrokowej.

Praca składa się z trzech głównych rozdziałów i trzech obszernych aneksów. Zagadnienie bazgroty w rozwoju ekspresji plastycznej dziecka omówiłam w pierwszym rozdziale pracy, odnosząc się do koncepcji rozwoju twórczości plastycznej i percepcji wzrokowej, szczególnie Rudolfa Arnheima i Victora Lowenfelda. Analiza formalna bazgroty była przedmiotem badań Rhody Kellogg i Marii Parnowskiej-Kwiatowskiej. Opisałam rozwój wartości wizualno-plastycznych w bazgrocie dziecięcej, a mianowicie: linię, plamę barwną, koło i bryłę. Odzwierciedlenia tych jakości plastycznych są znaczącym świadectwem osiągnięć dziecka w jego rozwoju poznawczym i plastycznym. Szczególne znaczenie przypisuję rozwojowi percepcji wzrokowej dziecka. Uważam ponadto, że kształtowanie się strony znaczeniowej w bazgrocie jest jednym z elementów rozwoju poznawczego, który powoduje przekształcenia myślowo-rysunkowe. Kwestię tę przedstawiam w analizie teoretycznej pracy.

Bazgrota dziecięca była inspiracją dla wielu artystów, dlatego omawiam ten wątek w tym rozdziale. Zadałam sobie pytanie, co jest tak

5 Ibidem, s. 49.

fascynujące w bazgrocie dziecięcej dla twórców, czy można wskazać pewne cechy wspólne pracy dziecka i dzieła artysty? Szukając odpowiedzi na te kwestie, przedstawiłam wybrane przykłady bazgroł dziecięcych i dzieł sztuki. Spaja je, w mojej ocenie, intuicja twórcza oraz piękno prostoty rozwiązań plastycznych.

Integralną częścią książki jest załączona płyta, na której znajduje się analiza ilościowa wyników badań (Aneks 1), analiza jakościowa wyników badań (Aneks 2), wybrane przykłady prac plastycznych dzieci z badań (Aneks 3). Aneks 3, który prezentuje wybrane prace plastyczne dzieci z grup eksperymentalnych i kontrolnych, jest wyjątkowo obszerny, aby ukazać różnorodność i bogactwo oraz oryginalność bazgroł dziecięcych.

Geneza bazgroty, i jej przemiana przez stymulację percepcji wzrokowej, została przedstawiona poprzez badania empiryczne dzieci w wieku 2 i 3 lat. Do tej pory nie podejmowano badań nad twórczością plastyczną dzieci w tym wieku. W rozdziale drugim pracy przedstawiłam założenia badań, problemy badawcze, przyjęte hipotezy, procedurę badań, zmienne i wskaźniki. Do weryfikacji hipotez przyjąłam metodę eksperymentu naturalnego pedagogicznego, z wykorzystaniem techniki grup równoległych.

Badania przeprowadziłam w dwóch grupach eksperymentalnych i dwóch grupach kontrolnych w Przedszkolu Niepublicznym „Jaś i Małgosia” w Cieszynie i w Przedszkolu Publicznym przy Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Pruchnej (powiat cieszyński). Badaniami zostały objęte dzieci w wieku 2 i 3 lat. W ramach badań przeprowadziłam 15 ćwiczeń eksperymentalnych z dziećmi (5 ćwiczeń na barwę, 5 ćwiczeń na linię i 5 ćwiczeń na bryłę) w oparciu o jakości wizualno-plastyczne (wzory percepcyjne).

W rozdziale trzecim pracy przedstawiłam analizę ilościową i jakościową wyników badań, której materiał prezentuje

Aneks 1 – analiza ilościowa:

Tabele od 1 do 4 – wyniki surowe uzyskane w grupach eksperymentalnych.

Tabela 5 – średnia liczba jakości wizualnych w pracach plastycznych dzieci w ćwiczeniach (ćw. 5 – posttest eksperymentu).

Tabele od 6 do 11 – rozkład hipotetycznych wyników w próbie 1 [$X(1)$] i w próbie 2 [$Y(1)$] oraz w próbie 3 [$X(2)$] i w próbie 4 [$Y(2)$]. Rozkłady skumulowanych proporcji wyników zawartych w tabelach od 6 do 11 – Ryc. od 1 do 6.

Tabele obliczeniowe dla testu Kołmogorowa-Smirnowa, Tabele od 12 do 14 dla prób [$X(1)$ i $Y(1)$] i Tabele od 15 do 17 dla prób [$X(2)$ i $Y(2)$].

Tabela 18 i Tabela 19 – prezentujące wartość KD uzyskaną w wyniku analizy badań testem Kołmogorowa-Smirnowa.

Aneks 2 – analiza jakościowa: Wskaźniki do oceny prac plastycznych dzieci w poszczególnych ćwiczeniach eksperymentalnych, tabele z wynikami analizy jakościowej prac dzieci w grupach eksperymentalnych i w grupach kontrolnych, analiza wyników jakościowych w oparciu o matryce);

Aneks 3 – prace plastyczne dzieci z poszczególnych etapów przeprowadzonego eksperymentu w zakresie koloru, linii i bryły.

Całość pracy zamyka dyskusja nad wynikami badań i wynikającymi z nich zaleceniami dla praktyki pedagogicznej.

Wiadomo, że to moje przedsięwzięcie badawcze nie mogłoby zostać zrealizowane gdyby nie pomoc, wsparcie i współpraca z wieloma osobami i placówkami przedszkolnymi. Pragnę w tym miejscu podziękować dyrekcjom przedszkoli i nauczycielom, którzy wyrazili zgodę na realizację badań w ich placówkach i chęć pomocy organizacyjnej w ich realizacji: Pani Dyrektor mgr Alicji Stawowiak z Przedszkola Niepublicznego z Oddziałami Integracyjnymi „Jaś i Małgosia” w Cieszynie, Pani Dyrektor Przedszkola Publicznego w Pruchnej przy Zespole Szkolno-Przedszkolnym mgr Soni Krzempek i nauczycielkom: Paniom mgr Jadwidze Chlebik, mgr Katarzynie Poślednickiej, mgr Katarzynie Podlak, mgr Patrycji Michałowskiej, mgr Magdalenie Koniecznej, mgr Magdalenie Adamaszek (Przedszkole Niepubliczne z Oddziałami Integracyjnymi „Jaś i Małgosia”) i Pani mgr Natalii Majchrzak (Przedszkole Publiczne w Pruchnej). Szczególne podziękowania kieruję do Dzieci, z którymi pracowałam i uczyłam się od nich spontaniczności i świeżości widzenia świata. Dziękuję recenzentowi Panu prof. dr. hab. Krzysztofowi J. Szmidtowi za wnikliwą i konstruktywną recenzję wydawniczą, która pozwoliła mi na krytyczną rewizję analizowanych oraz prezentowanych w książce badań.

Składam podziękowanie Pani prof. zw. dr hab. Zofii Ratajczak za wieloletnie wsparcie, krytykę naukową i wiarę w podjęte przeze mnie zadania naukowo-badawcze. Dziękuję moim Rodzicom i Braciom za wszelką pomoc, wyrozumiałość i wsparcie w trakcie realizacji wieloletnich badań oraz dzieciom, które miałam szczęście spotkać w swoim życiu, za ich inspirację słowem – cud radości życia i piękno bazgroty. Składam podziękowanie Panu Dziekanowi prof. zw. dr. hab. Zenonowi Gajdzicy za wsparcie podjętych przeze mnie badań.

Urszula Szućcik
Scribble in the child's artistic creation
Summary

The book presents the assumptions and results of the pedagogical experiment on the genesis of scribble and its transformation by stimulation of visual perception. The study involved children aged 2 and 3 years. As we know, the scribble period is one of the most difficult periods to study in the development of child's drawing creativity. During this time, the areas of cognitive, enactive and communicational development of the child are formed and integrated. It is a discovery for the child to have left the first graphic trace. I asked myself a question concerning the extent to which the child's visual stimulation determines his/her original drawing – a scribble. To what extent does his/her visual stimulation change as a result of this impact in terms of the diversity of linear quality, colour patches and shapes – figures? What, therefore, new formal features does the scribble acquire? These are some of the questions I tried to answer in the present work.

My approach to the analysis of children's scribbles rests upon my assumption that this is a kind of specific endeavor able to rebuild the child's visual and motor experience by means of stimulation of his/her visual perception.

The research hypothesis involved the stimulation of children's artistic creativity depending on the shaping of their visual perception by strictly defined visual stimuli within colours, lines and figures. Visual stimuli formed perceptual patterns determined by individual research tasks. The experiment covered 15 exercises, including five exercises on colors, five on lines and five on figures.

The book consists of three main chapters and extensive appendices. I discussed the issue of a scribble in the development of the child's artistic expression in the first chapter of the work, referring to the concept of the development of artistic creativity and visual perception of selected researchers. I described the development of visual and artistic values in a child's scribble, namely a line, a color patch, a circle and a figure. I attribute a special role to the development of the child's visual perception. Moreover, I think that the formation of

the semantic aspect of the scribble is one of the elements of the child's cognitive development that leads to thought-drawing transformations. This issue is presented in the theoretical analysis of the work. Child's scribbling was an inspiration for many artists; that's why I have resolved to discuss this topic in this chapter. Seeking answers to this problem, I have contrasted selected examples of children's scribbles and works of art. In my opinion, what combines them in the beauty of the simplicity of artistic solutions is creative intuition.

In the second chapter of the work, I have presented the assumptions of my research, research problems, adopted hypotheses, research procedure, variables and indicators. The whole research was of complementary character. The third chapter of the book presents the analysis of the research results and their interpretation. This is where I provide evidence to support my thesis about the importance of stimulating the children's scribble by means of visual perception. It can be concluded that the child's scribbles illustrate and create a chain of transformation of his/her experience.

An integral part of the book is a CD, which contains the quantitative and qualitative analyses of the research results, selected examples of children's artworks from the research that show the diversity and originality of solutions in children's scribbles. The experiment, conducted and presented in the monograph entitled *Scribble in the child's artistic creation* (2019), proved that the formation of visual thinking in children takes place by means of visual perception. Such a process leads to the enrichment of their perceptual experience and the ultimate result: artistic activity.

Urszula Szućcik
Schmiererei bei Kinderschaffen
Zusammenfassung

Das Buch zeigt Forschungsvorhaben und Ergebnisse eines natürlichen pädagogischen Experiments, das die Genese der Schmiererei und deren Wandlung durch Stimulation der Sehwahrnehmung betraf. Untersucht wurden Kinder im Alter von 2 bis 3 Jahren. Wie man weiß ist Schmiererei kindliche Phase des Zeichenschaffens, die sich nur sehr schwer erforschen lässt. In der Phase entwickeln sich und integrieren bei Kindern Kognition, Tätigkeitsbereich und Kommunikationssphäre. Für Kinder sind erste künstlerische Spuren, die sie hinterlassen eine richtige Entdeckung. Die Verfasserin stellt sich die Frage, inwieweit die Stimulation der Sehwahrnehmung des Kindes dessen ursprüngliche Zeichnung – Schmiererei determiniert? Wie sehr ändert sie sich infolge der Auswirkung im Bereich der Differenzierung von linearen Qualitäten, bunten Flecken, Gestalten und Körpern? Was für neue formale Eigenschaften nimmt hierbei die Schmiererei an? Die vorliegende Abhandlung sollte all diese Fragen beantworten.

Die Analyse der kindlichen Schmiererei betrachtet die Verfasserin als eine Art spezifische Erfahrung, die künstlerisch-motorische Erfahrung des Kindes durch Stimulation seiner Sehwahrnehmung umbaut.

Die Forschungshypothese betraf die Stimulation des künstlerischen Schaffens der Kinder abhängig von der Gestaltung deren Sehwahrnehmung mittels genau festgelegten Sehreizen im Komplex von Farben, Linien und Körpern. Die Sehreizen bildeten die von den einzelnen Forschungsaufgaben bezeichneten Perzeptionsmuster. Das Experiment umfasste 15 Übungen, darunter 5 Übungen mit Linien, 5 Übungen mit Farben und 5 Übungen mit Körpern.

Das Buch besteht aus drei Hauptkapiteln und ausführlichen Anhängen. Im ersten von ihnen erörtert die Verfasserin die Schmiererei hinsichtlich der Entwicklung der bildenden Ausdruckskraft des Kindes; sie bezieht sich dabei auf die von ausgewählten Forschern ausgearbeiteten Konzepte der Entwicklung des künstlerischen Schaffens und der Sehwahrnehmung. Sie beschreibt die

Entwicklung der visuell-bildenden Werte in kindlicher Schmiererei, nämlich: Linie, bunten Fleck, Kreis und Körper, indem sie den Schwerpunkt auf die Entwicklung der Sehwahrnehmung legt. Die Verfasserin vertritt die Meinung, dass die Entwicklung der Bedeutungsebene in der Schmiererei ein solches Element der kognitiven Entwicklung des Kindes ist, das gedanklich-zeichnerische Umgestaltungen verursacht. Mit dieser Frage setzt sie sich im theoretischen Teil ihrer Arbeit. Da die Schmiererei der Kinder schon zahlreiche Künstler inspirierte, wird sie auch in dem Kapitel an ausgewählten Beispielen der kindlichen Arbeiten und Kunstwerke geschildert, denn diese – so die Verfasserin – eine kreative Intuition und Einfachheit bildender Aufdeckungen gemein haben.

Im zweiten Kapitel präsentiert die Verfasserin Forschungsvorhaben, Forschungsprobleme, Hypothesen, Forschungsverfahren, Variablen und Indikatoren. Ihre Forschungen basierten auf dem Prinzip der Komplementarität.

Das dritte Kapitel stellt die Analyse der Forschungsergebnisse und deren Auslegung dar. Hier wurde die These von der Wichtigkeit der Stimulation von der Schmiererei durch Sehwahrnehmung bewiesen. Man kann also annehmen, dass die Schmiererei der Kinder die Veranschaulichung einer gewissen Kette von Umwandlungen kindlicher Erfahrung darstellt.

Dem Buch ist eine CD beigefügt. Die beinhaltet eine quantitative und qualitative Analyse der Forschungsergebnisse als auch einige Beispiele für bildende Werke der Kinder, welche die ganze Vielfalt und Einzigartigkeit der Aufdeckungen in kindlichen Schmierereien vor Augen führen.

Das ausgeführte und in vorliegender Monografie präsentierte Experiment hat aufgezeigt, dass die Entwicklung des visuellen Denkens bei Kindern durch Sehwahrnehmung erfolgt und auf diese Weise zur Bereicherung ihrer Perzeptionserfahrung und Fähigkeiten auf dem Gebiet bildender Künste beiträgt.